
ELŐSZÓ

A Szegedi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola és a Környezettudományi Doktori Iskola Környezeti Geográfiai Program PhD munkáit bemutató GeoLitera/Geoszférák sorozattal szemben a korábbi években kívánalomként megfogalmazott „hagyományteremtés” sikerült, hiszen ez a kötet immár hatodik a sorban. A Szegedi Tudományegyetem Földrajzi és Földtani Tanszékcsoportjának gondozásában megjelenő kiadvány ezúttal is a földtudományok széles területén belül készült doktori értekezéseknek rövidített, az új eredményekre koncentráló változatait tartalmazza. Meg kell azonban jegyezni, hogy nem egyszer a tárgyalt téma interdisciplináris jellegű, több tudományág összekapcsolódásának az eredményét tükrözi. Maguk a disszertációk nagyrészt az SZTE Földtudományok (11 darab), kisebb részben a Környezettudományi Doktori Iskolának (két darab) keretében készültek el és kerültek megvédésre. Kötetünk ezek közül tíz anyagot mutat be. Hogy a doktorjelöltek munkájuk során idáig eljutottak, abban igen fontos szerepe volt a témavezetőiknek, amit társszerzői minőségük fejez ki e kötet fejezeteiben. Közülük ebben az évben Sümegei Pál kollégám témavezetői tevékenységét emelném ki, aki összesen öt értekezés megszületésében „bábáskodott”.

A témáink tehát most is igen változatosak, melyeket kedvcsinálóként néhány szóban felvillantánék:

Ahmed Abdelaal munkájában környezeti modellezést és tájmintázat elemzést végzett érzékeny területek szennyeződésének kockázatértékeléséhez a vonatkozó EU direktíva által meghatározott kockázat-alapú előzetes értékelési eljárást valós esettanulmányok alkalmazásával vizsgálta, majd adaptálta azt országspecifikus jellemzők alapján. Égerházi Lilla Andrea egy több éves szegedi humán-bioklimatológiai projekt keretében különböző frekvencián szegedi közterületek értékelését végezte el. Kutatása során feltárta, hogy milyen termikus stresszhatások érik a közterületeken időző városlakókat, megvizsgálta az erre adott humán reakciókat és megoldási javaslatokkal szolgált a felmerülő termikus terhelések mérséklésére. Józsa Klára a legfejlettebb falvak sikerességét eredményező tényezőket kereste, kialakította az ehhez szükséges vizsgálati módszereket, valamint kidolgozta az eredményes aprófalú modelljét. Ennek során felvázolta az aprófalvak sikerességi piramismodelljét és lehatárolta a dinamikus térségek fejlődését eredményező tényezőcsoportot.

Knipl István az Alföld egy speciális területének geoarcheológiai elemzését végezte el. Felhasználta a rendelkezésre álló

környezettörténeti és régészeti kutatások eredményeit, megvizsgálta a környezetben történt változásokat, a területen élt régészeti kultúrák lakosságának települési helyszíneit, valamint a környezettörténeti vizsgálat eredményeit hozzárendelte a megfelelő régészeti korszakokhoz.

Pap Ági a kulturális örökség globális felértékelődése kapcsán elemezte az örökség újszerű megítélését a magyarországi gyakorlatban, illetve az azokra vonatkozó hasznosítási és kezelési elképzeléseket, melyek gyakran a város fejlődési irányvonalainak meghatározásában részt vevő aktorok eltérő nézőpontjainak ütközésével jár.

Sándor Renáta a talaj–növény–léggör rendszer folyamatait modellezte, melynek során leírta a talajban történő folyamatok léptékfüggését a növényzet figyelembevételével. Mivel a víz- és tápanyagtranszport folyamatok fő mozgatóereje a talajnedvesség potenciálkülönbsége, ezért több vizsgálatot is végzett a talaj nedvességállapotának minél pontosabb megállapítására, illetve a nedvesség talajszelvényen belüli eloszlására.

Sümeghy Borbála vizsgálata az Alföld harmadik legnagyobb hordalékkúpjára irányult, amelyen fluviális formák dominálnak és különlegesen szabályos legyezőszerű alakja van. Munkájában feltárta a Maros hordalékkúpi rendszerét és meghatározta a külső hatásokra adott válaszreakcióit is, valamint feltárta, hogy az elmúlt 20 ezer évben a Maros rendkívül dinamikusán változó rendszert alkotott, mindig az egyensúlyi állapot elérésére törekedve. Szalontai Csaba vízrajzi és domborzati adottságok alapján arra a következtetésre jutott, hogy Szeged középkori lakott részei kevésbé voltak alkalmasak a tartós megtelepedésre, ugyanis a rendelkezésre álló kis szigetek kevés védelmet nyújtottak az árvízi fenyegetettséggel szemben és eltartó képessége is igen alacsony volt. Ugyanezen adottságok

elemzése alapján viszont sikerült meghatározni olyan területeket, amelyek jó és kedvező életföldrajzi körülményeket teremtettek az itt megtelepedni szándékozó népek számára. Szolnoki Zsuzsanna Szeged példáján vizsgálta az antropogén tevékenységek együttes hatását a városi „pufferzónában” elhelyezkedő, növénytermesztési funkcióval rendelkező, művelt kerti talajok tulajdonságaira és nehézfémterheltségére. Elkülönítette a kerti talajokban antropogén forrásból dúsuló fémek körét a kizárólag geogén eredetű fémektől, továbbá az elemek mobilitási sajátosságait is elemezte a vizsgált talaj–növény rendszerben.

Vass István munkája az aljzati fluidum-tárolók komplex repedéshálózat vizsgálati módszeren alapuló hidrodinamikai és hőtranszport modellezésére irányult. Régóta ismert, hogy regionális földtani okok miatt a Pannon-medence mélyebb üledékes rész-medencéiben sok helyen magas túlnyomás alakult ki. A numerikus modell azt szemlélteti, hogy bizonyos geológiai szituációkban a metamorf kőzetegyüttes rossz szivárgási tulajdonságai ellenére a fluidum beszivárog és felfelé migrál a nyomáskompensáció által létrehozott hidrodinamikai „kéményen” keresztül. A kapcsolt hőterjedés modellezés és analitikus számítások eredményei azt mutatták, hogy a hidraulikai „kémény” középpontjában jelentkező maximális hőanomália mértéke megközelíti a 20 °C-ot, s ebben mind a konduktív, mind a konvektív hőterjedés közel azonos szerepet játszott. Az előző évek tapasztalatai alapján biztos vagyok benne, hogy változatos témájú kötetünk most is tetszést arat a Kedves Olvasók körében.

Szeged, 2015 márciusa

Unger János
koordinátor

SZTE Földtudományok Doktori Iskola